

והיינו דאס אי אפשר היה למולו לאחר זמן הוה אמרינן דשלוחי מלוה אינס ניזוקין.

ג) ובעיקר האמור דמלוה שיש בקיומה חשש סכנה אינה נדחית בפקו"נ דהרי שלוחי מלוה אינס ניזוקין וכדאמרינן בסוגיין דפסחים ח"א, הארכנו בזה בסימן כ"ח והבאנו שם לקובץ שעורים דביאר בזה להא דכתב הרמב"ם בפירושו למשנה בדברכות ל"ב דאפילו נחש כרוך על עקיבו לא יפסיק משום שאינו נושא ברוב פעמים, והיינו דהגם דלא הלכו בפקו"נ אחר הרוב מ"מ כיון שעוסק בחפילה א"כ הרי שלוחי מלוה אינס ניזוקים במקום דל"ה שכיח היזקא, - וזה מילתא חדתא דככל מלות עשה במקום דהוה חשש סכנה ול"ה שכיח היזקא אין בזה להיתרא ד"וחי בהם" דהא שלוחי מלוה אינס ניזוקים, - אמנם לעיל בסימן כ"ח אות י"ב נתבאר דבמקום שיש חשש סכנה, פקו"נ דוחה לכל מלות שנחורה ולא אמרינן דשלוחי מלוה אינס ניזוקים כי משפטי התורה נאמרו לפי דרך העולם ומנהגו ואין סומכין על הגם, והא דאמרינן שצריך לבדוק חמץ בחור משום דשלוחי מלוה אינס ניזוקים היינו דחשש דעקרב הוא רחוק טובא ול"ה בכלל היתרא ד"וחי בהם", אבל בחשש חולי במילת חינוק דשייכא בזה היתרא ד"וחי בהם" ולא אזלינן בפקו"נ אחר הרוב, ליכא למידן בזה משום שלוחי מלוה אינס ניזוקים, ואכתי צריך פירוש הא דכתב הרמב"ם דאפשר למוול לאחר זמן, ויעוין בשו"ת החתם סופר יו"ד תשובה רמ"ה מש"כ לבאר בדברי הרמב"ם.

ד) והגה מבואר בשו"ע יו"ד סימן רס"ב סעיף ב' דחינוק שחלצנו חמה ממחניים למולו מעת שנתרפא מחליו שבעה ימים מעת לעת, וראיתי בספר שלחן שלמה הלכות שבת סימן של"א אות ח' דהביא להגרש"ו אויערבך ז"ל שהקשה דמאי שנא ממכה של חלל דאס הרופא אומר שאפשר להמתין עד לאחר השבת דאין מחללין שבת וסומכין על הרופא, וא"כ מ"ט לא נסמוך על הרופא למוול לחינוק לאחר שנתרפא קודם שעברו עליו ז' ימים, עוד הובא שם בהערה ו' שהקשו למרן ז"ל אהא דנהגו לעשות נחוח לחינוק שנתרפא ולא ממחניים ז' ימים הגם

שאפשר לדחות הנחות, ומ"ט לענין מילה ממחנין ז' ימים, [ועיי"ש בחירוק מרן ז"ל שצריך פירוש], ולכאורה יש לבאר ענין זה, דברא"ש בפרק ערבי פסחים אות כ"ה הביא לרבינו יונה דהא דאמרינן שצריכים להטביל המרור בחרוסת משום סכנה היינו רק במרור דמלוה דההירו חז"ל שלא יהא בקיום מלוה חשש סכנה, אבל באכילה דרשות אין צריכים להטביל, והיינו דהסכנה דארס שבמרור הוה מילתא רחיקא טובא ולא צריכים לחוש לזה, ורק בקיום מלוה דההירו חז"ל שלא להכנס גם לסכנה רחוקה טובא [והארכנו בזה לעיל בסימן ע"ב], וכיוצא"ו כתב במור וקציעה בסימן חע"ב בזה דצריך להסב בשמאל ולא בימין משום שמא יקדים קנה לושט, דככל שאר אכילות יכולים להסב בימין, ורק בהסבה דמלוה חיישינן אף לסכנה רחוקה, ומעתה י"ל דגם בענינא דמילה הוה הכי דהאי דינא שצריך להמתין ז' ימים מעת שנתרפא החינוק אינו נוהג אלא במלות מילה שבוה חששו חז"ל טפי גם מסכנה רחוקה, [ובשו"ע בסימן רס"ב סעיף ב' כתב דחינוק שיש לו כאז מועט בעיניו ממחניים לו עד שיצריא, ועיין באבני נזר יו"ד סימן שכ"ו דהוה סכנה רחוקה טובא ודעת הרופאים שאפשר למוול לאלתר, - ולהאמור י"ל דהן הן הדברים דבמלות מילה הרחיקו חז"ל גם מסכנה רחוקה טובא].

ה) ולפ"ז יש לחזור ולהוסיף במשנ"ת לעיל בזה דכתבו הרמב"ם והשו"ע דדחינן למילה בחשש חולי משום דאפשר למוול לאחר זמן, והיינו דגם בחשש רחוק טובא דחינן למילה הגם דבעלמא לא חייבים לחוש לסכנה כגון דא, משום דבמילה חששו רבנן טפי לסכנה, והגם דשלוחי מלוה אינס ניזוקים במקום דלא שכיח היזקא, וא"כ הרי בודאי שלא תהא סכנה, ומ"ט החמירו חז"ל בזה, אלא דכיון שיכול למוול לאחר זמן שוב ל"ש בזה הכלל דשלוחי מלוה אינס ניזוקים שהרי יכול לעשות המלוה בלא סכנה כלל, ולכן חששו כאן חז"ל גם לסכנה רחוקה, [אמנם לפ"ז לא א"ש מחילת לשון הרמב"ם ד"סכנת נפשות דוחה הכל", ויש לישב וא"א להאריך יותר].

סימן עד

בדברי הים של שלמה דאסור לשנות לד"ת אפילו במקום שיש בזה פקו"נ

משלם נזק שלם, ודבר זה אין אנו מודיעים אותו למלכות, - ויעו"ש במוס' דהא דלמדוס תורה הגם דאסור ללמד לגוי תורה, דעשו זאת בעל כרחם ע"פ דברי המושל והיה בזה סכנה דפקו"נ, והקשה שם בים של שלמה בסימן ט' דהיאך באמת אמרו להם האי חילוק בין שור דישראל לשור דכנעני והיו צריכים רבנן

א) שנינו בב"ק לח"א ת"ר וכבר שלחה מלכות רומי שני סרדיטות אלל חכמי ישראל למדונו תורתכם, למדו שנו ושלשו, בשעת פטירתן אמרו להם דקדקנו בכל תורתכם ואמת הוא חוץ מדבר זה שאתם אומרים שור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור, ושל כנעני שנגח שור של ישראל בין חם ובין מועד

להעלים מהסרדיוטות לחילוק זה שיש בין ישראל לעכו"ם, ומכאן
ואת כתב בישש"ל "שמעין מהאי ברייתא דאסור לשנות דברי
תורה מפני הסכנה וחיוב למסור עצמו עליה, ואם ח"ו ישנה הדין
היה כופר בתורת משה", וכן כתב שם בהקדמה לסימן ט' "ואם
שאלו הגויים ליהודי על דין אחד ולא יכול להשמט ממנו, אסור
לשנות אפילו מפני הסכנה, אלא יקדש השם וימסור עצמו", -
וצריך לומר שהוא בכלל אבירייהו דעבודה זרה, דכשמשנה הדין
חשיב ככופר בתורת משה ונהגם דרך עושה זאת להערים על
העכו"ם, ולא דבאמת משנה הדין, מ"מ גם דבר זה חשיב
אבירייהו דע"ז], ומצינו עוד כיוצא ב"גליון המהרש"א ביו"ד
בסימן קנ"ו שהביא לריטב"א והרדב"ז דהא דבכל עבירות
שבתורה יעבור ואל יהרג היינו דוקא באומר לו האנס עשה עבירה
וז להעביר על דתך, אבל עשה להראות שאין תורת משה אמת
הרי הוא כעבודת כוכבים, - זה כעין יסוד הישש"ל דלשנות הדין
הוא בכלל ע"ז ויהרג ואל יעבור.

ב) והנה מצינו בש"ס בכמה מקומות אשר מפני הצורך אמרו
דין שאינו נכון, וזה לכאורה סותר ליסוד זה דהים של
שלמה, ואמרנו להרחיב בהאי ענינא שהוא דבר הנריך צירור, יעוין
בסוגיא בגיטין סב"א דמותר לחבר לעשות אצל ע"ה חולין בטירה
ומפריש לו תרומה, ולא חיישינן שמא אח"כ הע"ה יטמא לתרומה
כי החבר אומר לו שאם יגע בתרומה יחזור הדבר להיות טבל, וכן
כתב הרמב"ם בפרק י"ב מתרומות ה"ט "אומרים לו הוזהר שמא
תגע בתרומה שלא תחזור לטבלה", והנה לדברי הישש"ל דאסור
לומר דין שאינו אמת אפילו במקום סכנה ופקו"נ, א"כ היאך
מותר לחבר לומר לע"ה שאם יגע בתרומה יחזור להיות טבל שזה
דין שאינו נכון, אמנם י"ל שהע"ה יתשוב שהחבר עשה תנאי
כשהפריש שאם יגע בתרומה התרומה בטילה, וממילא אין כאן
שנוי הדין, עוד יש לחלק דבנידון דהישש"ל מייירי לומר להעכו"ם
דין שאינו נכון במטרה שיחשוב שכן הוא הדין [ולא יבואו בעלילות
על התורה], וכגון דא מיתסר, אבל בחבר שאומר לע"ה שאם יגע
בתרומה תחטט התרומה, התם אין הכוונה להטעות הע"ה
וללמדו דין שאינו, אלא רק להפחידו שלא יגע בתרומה, וזוה
מודה הישש"ל דשרי, עוד יעוין בשבת קלט"א דקאסרו רבנן לאנשי
העיר לנטות לכילה בשבת משום אוהל הגם שיש בזה אופן המותר,
משום שאינם בני תורה, ואין מכאן קושיא על דברי הישש"ל,
דהתם הוא דינא הכי דלא לו שאינם בני תורה לא מתירין להם
בשום גוונא, כדי שלא יבואו להקל יותר מהכי.

ג) ובברכות מג"ב איתא דרב פפא איקלע לבי רב הונא צריה
דרב איקא אייתו לקמיה שמן והדס, שקל רב פפא
וצריך אהדס צרישא, אמר ליה רב הונא לא סבר ליה מר הלכה
דדברי המכריע [שצריכים לצרך על השמן תחלה], אמר ליה רב
פפא הכי אמר רבא שמצרכים על ההדס תחילה, ואמרין שם

בגמ' ולא היא ורבא לא קאמר כן כלל, אלא רב פפא אכסיף משום
דטעה ולכן השתמט ואמר דשמע בן מרבא, כן פירש רש"י שם,
[ומותר לאדם לומר דבר שקר כדי למנוע עצמו מיסופא רבה,
ועיין בתשובת המהרל"ח שניין שם בגליון הש"ס], אמנם י"ע
להאמור בישש"ל שחייב אדם אף למסור עצמו למיתה ולא לשנות
הדין, היאך קאמר רב פפא דבר שלא להלכה משום כיסופא, אכן
נראה דרב פפא רק בא לתרץ למעשיו דשמע בן מרבא, אולם בני
השיבה מ"מ לא יקבלו מיניה אלא יעשו כפי קבלתם ומנהגם
וכדברי רבי יוחנן, ובכגון דא לא חשיבא דבא לשנות לדברי התורה
דהא איכא חנאי דבאמת ס"ל הכי. [והנה בגליון שם הביא לפרוש
הרמ"ע מפאנו דרב פפא באמת ס"ל דמצרכים על ההדס תחילה,
וכן פירש שם בפני"י, ולפ"ז א"ש שיטת הישש"ל, אמנם הרי
ברש"י מפורש דלא כן וכתב דרב פפא איכסיף משום דטעה
והשמיט עצמו בכך].

ד) עוד יש להקשות על הישש"ל מהאמור בב"מ קט"א במעשה
דרב יוסף דרעה לסלק משדהו יורשי הארים שמת, ואמר
דיתן להם השבת, ואם לא ירצו הרי שיסלקם בלא כלום דאמר רב
יהודה האי שחלא דשביב יורשיו מסתלקין בלא שבחא, ואמרין
שם בגמרא "ולאו מילתא היא", ופירשו החוס' (בע"ז) דלא אמר
רב יהודה כן מעולם אלא להפחידם אמר כן, והנה להאמור
בישש"ל דאסור לאדם לשנות הדין ואף במקום דהוה פקו"נ, א"כ
היאך קאמר רב יוסף להאריסים דין שאינו נכון כדי להפחידם,
אכן נראה לחלק דדוקא בנידון דהישש"ל שבא העכו"ם ללמוד
ולדעת לדיני תורת ישראל, אסור לשנות להם לדין מדיני התורה
ואף לא משום סכנה, ומשא"כ במעשה דרב יוסף דלא באו
האריסים אצלו כדי ללמוד ולברר הדין, ורק אמר להם כן כדי
להפחידם, [ולעיל כתבנו בהאי סברא בסוגיין דגיטין דחבר וע"ה].

ה) עוד היה מקום לומר דדברי הישש"ל לא נאמרו רק כאשר
בא לשנות דין האמור בתורה, אבל בסוגיין דברכות
בענין חס שמן קודם להדס או איפכא ל"ה מידי דאורייתא אלא
ענין דקדימת ברכות, וכמו"כ במעשה דרב יוסף והאריסין נראה
דהתם הנידון הוא היאך הוה האומדנא דהעסק שבין הבעלים
להאריס, ורב יוסף דקאמר לאריסיו שיסלקם בלא השבחה היינו
דההתחייבות ליתן השבחה הוה רק להאב ולא לבניו, וגמלא דאין
השנוי צדין שבתורה אלא בהאומדנא דהאריסות, ובכגון דא לא
נאמרו לדברי הים של שלמה, - ונראה דאם יש חולה מסוכן אשר
נפשו קנה באכילת נבילה וא"א להשיג לו בשר שחטה, אלא בשר
בהמה שנשחטה ע"י עכו"ם, דאסור יהא לומר לו דשחיטת עכו"ם
הוה שחיטה כשירה כיון דאסור לשנות לדברי תורה גם במקום
סכנה, אבל מותר לומר לו שבשר זה נשחט ע"י ישראל כי אין כאן
שינוי דין שבתורה אלא שנוי המציאות שבדבר, ופשוט. [ולפמשת"ת

להלן אפשר דמותר לומר לחולה דשמיטת עכו"ם כשירה ואח"כ יאמרו לו האמת].

(ו) ושלחתי לרבנו הגר"ח קניבסקי שליט"א הקושיא ממעשה דרב יוסף והאריסין וכן מהסוגיא דגיטין שאומר החבר לע"ה שיחזור הכרי להיות טבל, ומירץ רבנו שליט"א "להפחידו מותר ואח"כ יודיע לו האמת", - אמנם זה חידוש לדינא וסתימת הגמ' בגיטין והרמב"ם לא משמע שחייב אח"כ החבר לומר האמת לע"ה, וגם בעיקר הדבר צריך טעם דכיון דלומר דין שאינו נכון הוה בכלל יהרג ואל יעבור א"כ מאי מהני מה שאח"כ יודיענו האמת, והרי סו"ס באותה שעה הרי הוא משנה לדין התורה, ונראה דכוונת רבנו דרק כשהמטרה לשנות הדין מיתסר, אבל כאשר רוצה להפחידו ואין לו ענין לשנות הדין שריא, וכמשנ"ת לעיל, ומש"כ רבנו "ואח"כ יודיע לו האמת" אין הכוונה שחייב לילך ולהודיע לו האמת, אלא שאח"כ אין לו סיבה להטעותו ומוכן היה להודיע לו האמת, ונמצא דאין כאן כוונה לשנות הדין רק להפחידו, וז"ע, ויעוין בספר מנחת שלמה ח"ג סימן ק"ו אות ד' אשר כתב דהגם דמבאר בכתובות יט, ב דמותר לעדים להעיד שקר משום פקו"נ אין להוכיח מינה דה"ה שמומר לדיין לשנות חוקי התורה משום פקו"נ, אמנם מותר לדיין לפסוק שלא כדין אולם חובה עליו לפרסם אח"כ שפסק כן משום פקו"נ, ואף שכתב ה"ס של שלמה דאסור לשנות לדברי תורה אף כשיש סכנה, מ"מ נראה דאין זה שייך כשאומר על זכאי שהוא חייב או להיפך, ועדיין ז"ע קצת עכ"ל, ומשמע בדבריו דלשיטת ה"ס של שלמה אסור לשנות דין בתורה גם אם אח"כ יפרסם שעשה כן משום פקו"נ, ויתכן שאין זה סותר לדברי רבנו הגר"ח שליט"א, דדיין שאני מאחר שדבריו צאו להורות ההלכה, ורק לאדם בעלמא מותר לומר דבר שאינו, כדי להפחיד ולאיים על חבירו כשיש לזה צורך.

(ז) וראיתי בספר תורת היולדת פרק נ"ט אות ה' דמעשה שהיה באדם שמחלל שבת אולם נוהר בדיני אבילות ואירע שנסתיימו ימי אבלו בשבת, ובא לשאול אם אומרים באבילות מקצת היום ככולו, וכתב דמותר לשנות מהאמת ולומר דלא אמרינן מקצת היום ככולו ועי"ז לא יחלל היום שבת, דכשם שהחירו לשנות במסכת כפוריא ובאושפיזא ה"ג דשרי לשנות כדי למנוע האדם מחטא, ולפמשינ"ת יש לדון בזה טובא דהתם שזא האכל לשאול ההלכה, אפשר דאסור לומר לו דין שאינו נכון, ושייכא בכגון דא דברי היש"ל דהוה בכלל יהרג ואל יעבור, וכ"ש שלא לומר כן כדי למנוע לחבירו מאיסור, אכן יתכן לחלק דבנידון דהיש"ל מטרת המשקר להסמיר ההלכה האמיתית מהעכו"ם ולומר לו דבר שאינו נכון, כדי שהעכו"ם יחשוב שכן הוא דין התורה ולא יעליל עליו, ומש"כ במעשה דהאבילות דאין המטרה להטעות בהלכה, אלא רק לגרום שעי"ז לא יחלל שבת, וא"כ אפשר דמותר להטעותו, ולאח"כ יטערו לומר לו האמת,

וכדבאלנו כיוצא"ז מרבנו הגר"ח שליט"א, וז"ע. ובעיקר דברי היש"ל שאסור לשנות הדין משום פקו"נ, [והביא לדבריו הש"ה הקדוש במסכת שבעות דף לג, ב], צריך בירור בכל הויכוחים שהיו לגדולי הדור כנגד המשפטיים והשונאים על דברים שבתלמוד שהיה בהם כנגד העכו"ם, דכמדומה שבהרצה מהם הסבירו להעכו"ם דברים שאינם נכונים משום סכנה דמלכות, ולשיטת היש"ל הרי צריך למקור עצמו להריגה ולא לשנות הדין, ומשמע דלא קיי"ל כהאי חידוש דיש"ל, וכן לא נזכר זאת בשו"ע ובנו"כ, אמנם הבאנו לעיל להמנחת שלמה שהביא לדבריו דה"ס של שלמה ודן בהם, וכן דן בדבריו באגר"מ או"ח ח"ב סימן נ"א, משמע דנקטו כן לדינא וז"ע.

(ח) ויעוין בסמ"ע חו"מ סימן תכ"ה ס"ק י"ח שהביא לספר שבט יהודה ליתן תשובה למינים דהא דאמרו חז"ל טוב שבגויים הרוג היינו דטוב שבמידות העכו"ם שדנים להרוג לחוטאים ואין מחפשינן זכות לעושי עולה, - והנה הביאור הנכון כתב בסמ"ע בשם החוס' בע"ז כו, ב שזשעת מלחמה צריך לסובב לעכו"ם מיתה, וכן הוא שם בשו"ע, הרי דס"ל להסמ"ע דמותר להטעות העכו"ם ולשנות הדין מחמת סכנה ואיבה, ודלא כה"ס של שלמה, אמנם יש לדחות דהנה גם העכו"ם ידדיקו שמומר להורגם כשיש עמהם מלחמה, שהרי דבר זה נהוג בכל האומות שהורגים זה את זה בעת המלחמה, אלא דחז"ל קבעו טוב שבעכו"ם הרוג כי גם הטוב שבעכו"ם יהרוג לישראל במלחמה דמלחמה, ודבר זה העכו"ם לא ידדיקו שא"ל לסמוך על הטוב שבהם, ונמצא דאין כאן נידון "הלכתי", אלא ענין מציאותי אם טוב שבגויים בזמן מלחמה יהרוג ליהודים, וכגון דא לא חשיב שנוי הדין [וכיוצא"ז] כתבנו לעיל אות ה' במעשה דרב יוסף והאריסין]. עוד אפשר דגם זאת ידדיקו העכו"ם דבשעת מלחמה מותר להרוג לטוב שבהם, וכן הוא המנהג גם באומות העכו"ם דבשעת מלחמה א"ל לחלק בין טובים לרעים, ותמיד האדם נשאר נאמן לעמו, אלא דהמיינים לא יקבלו ד"טוב שבעכו"ם הרוג" היינו בשעת מלחמה כיון שאין כתוב בש"ס דבר זה שהוא "בשעת מלחמה", ויטענו המיינים שאנו משקרים ודוחים אותם בקש, ולכן הוסיף בשבט יהודה פירוש שיותר מתקבל אלל המיינים, ונמצא שאין אנו באים לשנות את הדין, דאדרבה אם נאמר למיינים הביאור האמיתי אז נמצא שאנו גורמים לשנות הדין כי העכו"ם יפרשו הדבר שלא כראוי, וכן כתב שם ביש"ל בזה דשינו חז"ל כמה דברים כשתרגמו התורה ליונית, כי אם לא היו משנים היו העכו"ם מפרשים התורה בפירוש מסולף, וע"י השנוי יתפרש להם התורה כראוי.

(ט) עוד נראה לומר בזה, דדברי היש"ל שאסור לשנות דין שבתורה מפני הסכנה וצריך למקור נפשו ולומר לגויים האמת, כל זאת היינו כאשר הגויים רוצים לדעת וללמוד לתורת

הישראל, אלא דמכח זאת נשקפת סכנה שיתרעמו על הכחוז בתורה, אבל כאשר מומרים ומסיתים באים להעליל כנגד עם ישראל ותורתו, ומחפשים מאמרים בתורה כדי להבאיש ולהשמיך, בזה אדרבה כבוד ה' הסתר דבר, כדי למנוע מהרשעים לננות להם מגדלים של עלילות כזים ותחלל התורה בעיני העמים, וכדי למנוע חלול ה' מצוה לשנות הדברים ועת לעשות לה' הפרו תורתך, ונבסימן ס"ג אות ב' הבאנו לדברי החזו"א דמותר לעבור בג' עבירות החמורות כדי למנוע חלול ה', ובחזו"א ב"ק סימן י' סוף אות ה' כתב דאין קובעין ההלכה באופן דינא מינה חלול ה'[, ודברי הישש"ל אמורים כאשר הגויים רוצים לידע התורה

סימן עה

בגדר ההלכה דמותר לשנות בדבריו מפני השלום, ובדין להעיד עדות שקר
משום פקו"נ

הענין הנשקף

לפי תומם ואז יש סכנה בדינים מסוימים, אבל לא יבואו הגויים עי"ז להמציא עלילות כזים ודברי רהב, ויש להוסיף בציאור האמור בפנים אחרות, דאמת ונכון שאסור לשנות דין התורה ולומר לגויים שקר גם כשיש בזה סכנה, אכן במקום שהגויים באים להעליל כנגד התורה בזכרים ודמיונות בזה אדרבה אם נאמר להם האמת הרי זה הוא הגורם לשנוי התורה בעיני הגויים, ולכן מצוה להסמיר ולשנות כוונת הדברים, והישש"ל איירי שהגוי לא מוסיף כזים ושקרים אלא דמשום הדין עצמו נשקפת סכנה לישראל וצוה צריך למסור נפשו ואסור לשנות התורה.

א) שנינו ביצמות סה"ב א"ר חילעא משום ר' אלעזר ב"ר שמעון מותר לו לאדם לשנות מפני השלום שנאמר איך צוה וכו' כה תאמרו ליוסף אנה שא נא וגו', ר' נתן אומר מצוה שנאמר ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאל והרגני וגו', ופירש רש"י וכתוב ויאמר ה' עגלת בקר תקח ואמרת לזכות וגו' הקב"ה צוה לשנות, עכ"ל, ויש כאן מקום עיון, דהנה שמואל קאמר "ושמע שאל והרגני" הרי שהיה בדבר משום פקו"נ, וא"כ מנא לן למילף מינה שמוחר לשנות מפני השלום אפשר דהוא מדינא דפקו"נ דדוחה לכל התורה כולה, * ואין לומר דאי משום פקו"נ היה לו לשמואל שלא לילך למשוח לדוד, שהרי הקב"ה אמר לו שילך ותו ל"ש לדון להיפטר מינה משום פקו"נ, דע"כ שנצטוה בה"כ.

ב) והנראה בזה דחוממו של הקב"ה אמת, ולא הוה שייכא שוירהו הקב"ה לשמואל לשקר משום פקו"נ, דהיד ה' תקצר והרבה דרכים לפניו לעשות שלא יוכל שאל להרוג לשמואל, אלא ע"כ דמפני השלום אין כאן משום לחא דשקר כלל וכלל, דיסוד איסור שקר משום שהולך האדם שלא "בישרות", אבל מפני השלום אדרבה זה הוא היסוד והאמת, ולכן אמר לו הקב"ה לשמואל לשנות כי זה האמת והראוי ומצוה לעשות כן, אבל אם נימא דאסור לשנות מפני השלום ויכל גוונא חשיב שיקרא א"כ ל"ש לומר שהקב"ה אמר לו לשנות משום פקו"נ, דכלפי הקב"ה ל"ש כלל כהאי מילתא, והבן.

ג) עוד יש להוסיף בזה דיעוין בספר חסידים (בערלין) אות תתתרי"ז ח"ל אמר הקב"ה לשמואל קח עגלת בקר, ומה היה צריך לה והלא בידו להציל כמו שנאמר בירמיהו א-ח כי אתך אני להצילך, אלא מכאן שכל דבר שיכול להיות בלא נס שקל

לעשות אין להטריח כלפי מעלה וכו' ואליהו צרח על נפשו שהיה ירא מאיזבל ולמה לא חשב שהוא מדבר דבר אחד תאכל האש לכל מבקשי רעמו, הרי דאסור לסמוך על הנס ולבקש על הנס כשאפשר להיות בלא נס, עכ"ל - ונמצא לפ"ז דכל הענין דאמר לו הקב"ה שיקח בידו עגלת בקר ויאמר שהולך לזכות, היינו משום דאין סומכין על הנס, וכן הוא הנהגת הקב"ה בעולמו שלא לשנות לגדרי הטבע שלא לצורך, וכדאהריך בזה שם בספר חסידים, אמנם דאיך הספר חסידים בלשונו דדבר ש"קל" לעשות בלא נס אין להטריח כלפי מעלה, ומעתה י"ל דכאשר בעין לצורך זאת לדחות איסורא, ל"ה בגדר "קל" לעשות בלא נס, ול"ש בכגון דא דינא דפקו"נ דדוחה לכל התורה, שהרי באמת שאין כאן מצב דפקו"נ, וממילא ליכא למימר דהא דקאמר הקב"ה לשמואל שיאמר שקר הוא משום דינא דפקו"נ, דכגון דא לא חשיבא פקו"נ, וע"כ דמפני השלום ל"ה שיקרא כלל.

ד) והנה בסוגיין בפסחים ת"ב מצוה דבמקום דשכיח היזקא לא אמרינן שוחי מצוה אינם ניזוקין מהא דקאמר שמואל איך אלך ושמע שמואל והרגני, ויעוין בספר מנחת המאור נר ג' פרק י"ח דכתב דהגם דהעומד בתפילתו ורואה עקרב או שור בא כנגדו פוסק דהוה שכיח היזקא, עם כל זה החסיד אשר כל ימיו זהיר במצוה וצוה חסד יסובבנו ולא יפסיק תפילתו, [והביאו באלוהו רבה או"ח סימן ס"ו סעיף א'], וקשה א"כ מהו דקאמר שמואל איך אלך והרי החסיד דרכו לקיים המצוה גם במקום דהוה שכיח היזקא, אכן נראה דכל שיכולים לקיים המצוה באופן אחרניא חייב החסיד לעשות כן ולא לסמוך על הנס, ושפיר

* ובהא דאחי יוסף ב"כ חיקשי דאפשר דשינו משום פקו"נ, אמנם בהצמק דבר כתב דהאחים לא חששו שיהרגו, וא"ש, ויעוין ברש"י בפסוק כ"א דלא משמע כן, וצ"ע, וראיתי שהעירו מ"ט לא מייחי הגמ' מאחי יוסף שאמר "ואחיו מת", הרי דשינו מפני השלום, אמנם ההם חששו שיבקש מהם יוסף להביאם (וכדכתב שם רש"י) ואז יהיו בסכנה שלא יוכלו לעשות כן, ושינו משום פקו"נ.